

Understanding Zemiros: Kol Mekadeish Shevi'i

KOL MEKADAYSH (כל מקדש). A seven-stanza hymn whose opening words mean "Whoever duly sanctifies," recited among other *Zemirot* on Friday night. The poem is attributed to Mosheh (b. Kalonymus *Hazakayn?*),¹ who signed his name as an acrostic into the second word of the first three lines—*Mekadaysh*, *Shomayr*, and *Harbayh*. The hymn has four lines to the stanza and the last line is scriptural. From the second stanza it is arranged in an alphabetical acrostic up to the letter *tzadik*, and *Mahzor Vitri*² includes an eighth stanza, concluding the alphabet in a stanza with the letters *kuf*, *raysh*, *shin*, and *tav*. It is possible that the author only kept seven stanzas to make it correspond to the seven days of the week.³

1. Emden, *Bet Ya'ak*, p. 153; see also ZSH, p. 47.

2. P. 147.

3. EH, p. 16.

Encyclopedia of Jewish Prayer
Macy Nulman

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue
August 3, 2013

כל מקדש שבעי

שמירת שבת, כבודה ועונות, ושבר המקום כל זאת

מבנה הפיוט: שמונה בתים, כל אחד בו ארבע צלעות המחזוריות בניהוי, הצלע הרביעית היא לשון פסוקי-בראשית הצלעות ולמטה את הצלע הרביעית שבכל בית מובדלת חסר אילן, סוף א-ב-ג-ד אות ג, הברית-הראשון אות ככלל סוף זה, בבית זה, בראשית הרבנות השניות שבעלשון השורות הראשונות, רמז שם המותר משה; מקדש, שומר הרבה אין ידוע מזה.

כל מקדש שבעי פראוי לו, כל שומר
שבת פרת מחללי, ויגברו הרבה
לאר על פי פלאי, איש על מהנה ואיש
על וזול:

אוהבי, המהלים פגנו אראל - המצפים לבנו בית המקדש ומתאבלים עליו, אף על פי כן, ימים
ולקח בן עזר, איש על זגלי - כל אחד נוטל
חלקו בן עזר.

מקורות וציגונים

א. ובתי האחרון חמש צלעות, הוא בתורה לוקח, ב. והוא
במורה בסוף הפיוט, שיש שרבו בית נוסף סאת ג' עד ז',
ובסירו בית יעקב כרב שבת האחרון נמסר ממי השלום
ונורה כמו על הצלע האחרונה ושבה הפסוק והספיק, ועל
כן יש בבית האחרון חמש צלעות וששתי הצלעות האחרונות
שבו הן לשונות של פסוקים, כדרך הצלעות החומות את
הבנים, והרבה מורה שהצלע החמישית היא הצלע הרביעית של
הבית הסוף, והיא בתורה עם שאין יש שמתוך את הצלע
החמישית, ג. בספרי המזירות נרשם שרמו שמו בדרך זו,
ולקונסו ויקח, והפיוט הוא ממי הראשונים, ונכר כרב במחור
ועטר, ה. יש שלא גרסו רבה זו, ג. על פי ישעיהו ו
ו. כרב בסירו בית יעקב, שהמקדש את שבעי כראי
לו הוא מקום מצות עשה על כבוד ועונה שבת, כגון בקידוש
על פי האבילות שבת, והשומר שבת היה מוצלח, והו
כלא תשעה, שומר ממלאכה, וכן כרב בספר הרבה, ה
פי בראשית ופי א, י. כל אחד כמעט לו, שהעשה מה
שומר מהיה מן הדין, ושומר שבת כרב מלקח, וסל שבר
בעולם הוא, ואילו תשעה לנפש משורת הדין מלקח ושבע
כראי לו, וסל שברו גם בעולם הזה, סירו בית יעקב, ובעי
יוסף כרב של הפסוק, ישומר שבת מחללי, ושעיה ט, ודשו

השבת קדשיי שישו ושמותי
פמקדאי ממוני וקלאלי - כפי
ששבתו מקבלי החודיה, גם שאו
א-הרומן וזיכם קדשיי
א-ב-קדושת וזמרו א-שבוחי
לאל בשרשית כפיסב, פרו ז' אשר
נתן קמחה בשבת לעמו ושאלגי.

אוהבי, זרע אברהם אוהבו,
המהרהים לצאת מן השבת
וערובי, זה היום עשה יי נגילה ונשמחה
בזו:
זכרו תורת משה פמזות שבת גרוסה.
הרותה ליום השבעי ככלה פיי

זכרו וקיימו את תורת משה פמזות עשת כפי גרוסה ונלמדות בהורה שבעל פרי,
וכמות שבת תרומה וחקוקות ליסיה השבעי במצוות נאות, פגלה אשר פיי ויעזיקה ו-החבורות

מקורות וציגונים

ז. יש שלא גרסו רבה זו, טו. יש שלא גרסו רבה זו.
טז. יש גורסים ימות דתי, זי. על פי הפסוק במורה כי יש
אמנותה ונחלא, שורש מירובי (מ) על הורה, שחוכה לה
מקלה במתה ונולו אל ונחל את חלק ה' ודכר בן מרש
על עניני העולם הוה, וכן הוא על שמה הרביעי ולא שמה
שמואל באבות ו פא, יז. שהא שמה הרביעי ולא שמה
יעקב, יט. על פי תהלים וקל ג, כ. ען יוסף, בא סירו
בית יעקב, כב. סירו בית יעקב, גג. על פי מלכים ו
ח. ז. על פי ישעיהו נא ז, כה. ספר יהודה.
כז. והפיוט נקט יציאה קום בניסות על דרך לא, ז. אף זו,
שלא זו בלבד שום פסוקים מחל על הקדש ביציאות, שיש
הקדש בעיקרית את שבת, אלא אף בניסותה על תריס בני
אשר שם תוקף זה, ואחרים, ה שם תוקף זה, עין ותכל
השבת שם תוקף זה, אחרים, ה שם תוקף זה, עין ותכל
הבניסות, כיון שלא ידע שוריה שבת, וכן בני שיראל שקבלו
את הורה בשבת לא ונה חוסת בניסות אותה שבת, וגמא
שכל אל נהו קולם חוסת שבת ביציאות לאור מן חוסת
שבת בניסותיה נשבת שלאור מכו, ולכן הקדים הפיוט
האחרים לצאת מן השבת ליממיהם לואי, כז. סירו
בית יעקב, כה. במחור וסיר חוסת ויערוב מערבי, וכב
בעני תחלה ושומר שואו על פי הפסוק בחוקאי (טו ט) ויערוב
מערבי, ויחיי, ולשון החוקאי, ויהא בחונה שם, ויחונה
לע

Siddur Beis Yaakov
Rav Yaakov Emden (1697-1776)

כל המקדש שבאת בח"ט (בגון בקידוש על סיון ובבשר ודגים) לשם סי' כראוי לו (שבו חלוי סגולת) ושומר סיוס כדת מחללו בלי"ת (בגון כמלחכה) שברו רב חאה. וכל ע"ס פעלו שבפוסק רק בדיו שברו רק בשב"כ ובמחמיר לפנים משורת הדין מחמיר חלה וס באירות ובקדן קיום לעוב"כ ולכן באבה יבב איש של מחמיר (ולא ימקור ויסייר נכסים) ואסיפתו עם ח"ת ללמד ולשמוע דבר סי' וסי' אכבו ויוכס לגחולה שחלה בלי"ת בדגלים כמלאכים לפיות איש על שחמסו. ודגלו : מקדש שבסי. מלי"ס (רלוש"ג) שבניו ויקוס: שומר שנת מחללו (יש"ס נ"ו) : שברו כרוב חאה. מלי"ס (רלוש"ט טו ח) : איש. (במדבר ח' נ"ג) : דגלו. אסיפתו מלי"ת כמדגילין (שנת טו) שפי' דגל יוסף כ"א לדגלו : אובני. וא"ת ליון שפוסק לנסות לפלכות סי' ובנין כמ"ק וכל דור שלא נכנס בוטיו כחריב נימיו ואסור לשחוח בשב"כ ונשפרו לך אשמה בשנת. לוי"א נס אחס אובני סי' שפוקים לכנין כמ"ק שמהו בשנת אך כשחנת ישראל בשת קבלת החורס שלא סיחס שפחה שוב"כ רק על שזכו לקבל עול סי' ופי' כלל הי' לסי' (ושנת שקול נגד כל מלות החורס) וגם שזו ירוש' בקדש ובכסים מרושוח לשמים שבהו לסי' ואסרו כרוך וגוי' ותזכו לאסרו גם כשיבנס כמקדש כבשילוח כפי' כשלהם כמלך ע"ס שפי' פרושוח בשמים ואסרו כשנגס כמקדש : אריאל. כמ"ק (יש"ס נ"ט) איני כפוכה (יחזקאל מ) שככמ"ק. ע"ס שרבי עליו כלש שפטים בארי. וחורבנ' חני מלות. ארי אל. ובזכותו על כמ"ק לשונו סיוס כחורו. ולפי שסיקר בכפרה חלוי כזריקת ובקשרה סמוכות: סחן כחליאל. חורס. מלי"ס (בתרבי' נ"א) ומתחנם כחליאל. וכרדס ו"ל (עירוני' נ"ד) : שזו ירוש' קדש (תהלים כ"ד) : אסרו. שכתו. כמו אסרו לויקו : כרוך (מ"א ח נ"ו) : דורסי סי'. כמקראים ורע' חרסס אובני סמדקתין כמלות שנת כמזכו (שנוכר אפי' נבי"ת) ומוסיפין מחול על קדש כליאתו וכניסתו וממסים לשמרו חמלחכה ומליך חוץ לתחום ומסולחה ולכשות עירונין לבדד היסור כוללה ולקנות לרצי שנת ואושרים זס פיוס שפס"ס : ושפחה בו. שמו (שפחה כמיקוס שלמה סמלך ע"ס עירונין) בזכות זס יוכו לשמות שמו כישועתו ויאמרו זס

פיוס גוי' ולשרוב מרוס. כחל נס בנין מחמיר וקנין מלי"ס (יחזקאל כ) לערב שריכדו זס. (חלים קי"ח) ומקרים יליזילם לעיני פיוס כחורו. הי' שחוס כברל בע"ס ולא ידע שח"כ יסל שנת לסופיק עלי' עפי' לא שנת עד כרובס שנגנס שנת. וכשחלל רחם זס סופיק כליאתו וח"כ סופיק גם כבניסתו ויבארו סיחס בשנת ובכ"ס לא ידעו שילוס על שנת שישיתו פלי. כשישחו בשנת סופיסין כליאתו וח"כ גם כבניסתו. הי' כדורסי סי'. שאל מי סס חורסי כ"י ועיקר זרע' חרסס אובני סגס בני יספחל ונסת שפחות ולא שפח. ושפי' סס כסופיסין מחול על קדש. וסוכתים כ"י מחורר כישחלי"ס (מקדשו לזולתם לזכות יוס כשנת) סוכותים כיוס ו"י וקדש לזולתם כסוכותים כליז ופרו. ע"ס חורס אסרות לשנת זמס קלמד מרפ"ס כפי' מפי סי'. ומסרו לקיטן ומסרו מ"ס זכור יוס שנת לקדשו שדורס על שנת כ"י זמך וכלתן וקסוס ככ"ד קסופי כלס כלימוד כ"ד פרקי שנת לידע וללמד לחתרים כל מוסס ודינס שפחה ל"ס חורס לקסוס ככלס כ"י. ותזכו לזולת ירוש"ס. ושפחה מחברדין כשס ימיס וסי' כחלחן כלס בין חנרותים , וישראל שבורים בשנת (שחמירתן ויכלו כבניסתו שחל עונס) ירדשו לחוס ירוש' שחל ומקדסן לחוס כחלח' כנגר ע"כ כלש' שס כל (וכסן סחינות ולח' כל חל' שס , היסוי סיוס שרות) וסוף מסור ויכל גוי' : וכרו חורה שס . (מלאכי ג') : גרוס. י' חלמוד , גרש' לטון ליסוד : חרוס . תקוס סי' חרות על כולחנת (שנת לכ) : שפחה . מ'י שפחות וס' לנטוס וגוי' (תהלים מ"ס). ירוש' ע"ס חורס זנס לכו שס פורס ו יקדשם כמ"ס. ע"ס זכרו מו"ל קידוסי חלח' : ויכל (ברלוש"ט ח) : יוס קדש. שחול שחלי סיוס ע' סוכר די"ס שורין כולס , וכנתה שחלוקין כבניסתו ע' שריב דמו"ס : יסן . שחל כרלחן שנוכ' כחוב י"ח קודס ש"ח כפי' יסן ס' מ'י שרי' שנגנס בשנת שפי' : וכנרוס . כשפחה קוס חכול כח"ס סי' כחו כפי' וכדחו , זר"י קרל לפחיס (שנת שנת) סוכותים : כד' (אסר כ"י ח) : לחת. שזו שנת סי' : אשוח. כחילוס שפחים סיוסחה שחול לשונ' לשם סי' כל שנת. (שח' י' ג'י ק"ס) כל כסחיס שודים בשנת רכפי נפי' לכס : ככות זס קוס ליהל ככיל"ס חל' חילת ק"ס לשם סי' : שור . חחס סי' שנת כחולכ חחל חל קנל (קנלח ישראל) וקוס (שורין) חקנך שפחשן קסוך לישראל וידעך ושורי שנת לקיים וכו' ושמו חרשו מו"ל כסס לסופיק ככיסתו ויחילתו ולזכרו ספי' ככס' שחל חרסן לו חק' יוס יקנו לשנת . ולשח' סיחס נס שנת . הי' בשנת כ"י . ולזכרו על סיון כליקס ויוס . ולזכור י"ס כקדש ובכות חסד מלות חלו שנת כגומ' ששס כנין ירוש"ס וכמ"ק (כנת שלם חל' י'ר'ג) וחלח' שריב חור סיך . ולו שכוו כווסן חווסה כמ"ק כמקל כ"ס כ"י : וחקס מחל שורין (לל לוי' סדן כ"ס) כ"ס לחור. שוכים שפוח שנת יתן לשם ח"י וסוכ"כ חלח' כ"ד : שור (תהלים נ"ג) : חל (כוס ח) : שס . ירוש"ס. כמו סך שלם (רלוש"ט ח) : חכסיס . כמו כסן סוף (יקרל י') לזון זח (תהלים נ"ג) : שור . ישראל כסוכתים חסד חחורס וקלור כחס סוכוסי (כשנת ושפס ויוס) ושפחים כשנת שפי' קסוס חכול. וכוסין ז' שפוח ג"ס לסמ"ך על שחנת כרס' סי' לכו ליסו כחול (וכקדו' לרד' . לפייס כ"י) וככח זס חולס . ולו חחור לשם ככות שנת חור ו' ופי' כרלוש' שנגנו חל' ללויקוס לחח' . חוסיף חורו ו"ס ככות שפס חוסוס כלור סי' שס ו' ככות וכל (סי' שפי' שס יור' חלור כגונו. סדרונס יכ"ס ע"ס כחו' ו' סיסיס) ופי' חוס' לכולך שמו כחוס חולו לקוס כמו ששס לחל"ס . וככות חולכ חוס שחלונ'. יחלונ' כחלו ככו שקיס לפולס ויכר' חלור חלי לרסיס : כלור ו' סיסיס . (יש"ס נ"ו) וכסן סח' חור' ככות כרלוש' וסיסו כשנת ספירד חקסו כ"י (לסן חיס ככות לי חח"כ) ויסר כו' כחיס נגד ככיסוח וסכיס וי' חיס ח' כחיס וניל. וי"ל (זס כחוס אידוריס) סי' חלסי ישראל ככס חמיס (שחול ח"י) סי' ח' גורל חמיס. וסח' חיס כ"ס חו'. וי"ל ישראל כוס' כ"י שפחה מוליס (יש"ס נ"ב) וסח' חיס כ"י סי' סי' כחוס חח' חלוס :

המאחרים ללאח מן השבת וממחרים לנח. יש מקשים דהוה ליה להקדים
הממחרים לנח אל השבת ואח"כ יאמר ומאחרים ללאח, שהרי
בחללה נכנסים אל השבת ואח"כ יולאים ממנו.

R. Yoel
Teitelbaum

Satmar Rebbe
(1887-1979)

ואפ"ל עפ"י מה שכתב בסודורו של שבת (שורש הראשון ענף ב' ס"ט)
טעם שמלות שבת במרה נלטו בטרם מחן תורה, והו"ד עפ"י משל
לאחד שהיו לו סמו רפואות טובים ומועילים, והלך למדינה אחת בכרתי היום
אשר לא ידעו חועלת הסמים ולא שמעו אח שמעם, והכריז בחולות העיר מאן
צפי סמא דחיי, ואין גם אחד אשר יטה ארזן קשבת לדבריו, כי זר הדבר
בעיניהם ולא ידעו חועלת הסמים ההם. ולאח החייטץ האיש לרפאות קלחם
חנם אין כסף, ובראות צני המדינה חועלת הסמים, באו כולם אליו בצקשחם
שירפא אותם ע"י סמו המרפא. וכמו כן הטעוין הקב"ה לישראל נועם מלכות
החורה בשבת ראשונה שנלטו בה במרה, ואח"כ כאשר קירצנו לפני הר סיני,
ענו כולם פה אחד כל אשר דבר ה'. נעשה בגודל אהבה, כי כבר היה יודע
להם טוב טעם המלוות ונועם זיוום, עיי"ש שהאריך בזה. ועפ"י דבריו אפ"ל
כי בשבת ראשונה ששבתו במרה לא היו עדיין ישראל ממחרין לנח, כי אחתי
לא ידעו ולא הבינו עריבות מחיקות השבת, אך בלאח אותה שבת היו כבר מן
המאחרים ללאח, דאחרי שבמשך יום השב"ק כבר השיגו מחיקוחו של השבת
וקדושתו, לא רצו להפרד ממנו מהרה. ובשבת שניה שכבר היה יודע להם נועם
השבת וטובו, אז כבר היו מן הממחרים לנח, כי נכספו והשתוקקו לזכות
בקדושת השבת בהקדם. ונמצא לפי זה כי בשבת ראשונה שנלטו ישראל במרה,
כבר היו מאחרים ללאח מן השבת, אבל ממחרים לנח לא היו אלא בשבת
שלאחריה. והיינו טעמא דמקדמיין לפטר במעלת המאחרים ללאח מן השבת,
ואח"כ וממחרין לנח, כדרך שקיימו ישראל בראשונה.

ובפשטות אמרתי לבאר זאת, דהנה יש מקומות אשר בערב שבת המה
ממחרין מאד לנח אל השבת, ומדליקין נרות בזמן מוקדם מאד,
וכל מגמתם וחכיתם בזה הוא כדי שבמולאי מנוחה יוכלו להתחיל במלאכה
בהקדם, כי כשם שקבלו שבת בזמן מוקדם, כמו"כ זמן לאח השבת קדמא
ואחיה. ולפיכך אמר הפייטן דדוקא לאלו המאחרים ללאח מן השבת שבת הוא
להם שהם ממחרים לנח, דלא הוי הכי הקדמה חומר דאחי לידי קולא
גבייהו, משא"כ אותם שמקדימים ללאח מן השבת, מועצ להם שלא יהיו
ממחרים לנח בעוד היום גדול, וישמרו שבת עד זמן לאחו כראוי.

(דברי יואל אחרי דף י"ג)

פרשת וישב

וישב יעקב ופירש"י ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוח קסץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוח בעוה"ז וכו', ומזוייק במסרי כ"ק אא"מ וצוקיל וכי שייך שהקב"ה יאמר להם כך.

ואפשר לומר כי שמעתי מכ"ק חתני הרה"צ חק' וצוקליה שאמר בשם כ"ק חרה"צ חק' רשכבה"ג הרבי ר' ברוך'ל וצוקל"ה על הומר עזר לשובתים בשביעי בחריש, לאותם ששומרים תשבת בחרישה שאינם מדברים עכ"ל חק', ששט הוא כי איתא (בשבת. דף ק"ג) עה"פ דבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול.

אבל עור אמ"ל על אותן הצדיקים שכ"כ עולים בשב"ק עד שאין יכולים לדבר את מה שמשגיגים ומרגישים. עונר וכר' בחריש מגדל ההשגה. כי זה החילוק בין חרישה ובין אלמות. חרישה ע"ס רוב אומרים כשיש לדבר הרבה ומי"מ אינו מדבר, כגון אם החרש תחרישי בעת הזאת, ואתם תחרישון וכדומה שבכולם היה להם לדבר רק תחרישו, משא"כ כשאיש הישראלי ח"ו כ"כ נשבר ורצון עד שאין לו מה לדבר, לא משיג ולא מרגיש, אף אין לו מוח ולא לב במה להשיג ובמה להרגיש או אין זאח חרישה רק אלמות כאלם שאין לו הדיבור.

אבל יש שכשאיש ישראלי רואה שח"ו מיכרח עת צרה לעבור בקטנות נשילה ושבירה, אז מתחוק ומתאים א"ע לעת צרה עד יעבור ועם, ואומר לעצמו הן אלם אני עתה, אבל גם האלם מדבר מעט לטי אלמותו ברמיה, וגם אני מעט אדבר, ארמח באלמותי.

אבל כשח"ו מוסיפים הצרות של ישראל להתחוק וכ"א יותר נשבר ורצון, אז הוא בחי' ותנה [אנחנו] מאלמים אלומים בתוך השדה. שדה נודע היא הבחי' שכל עבודת ישראל מגיע לה ומתקנה בחי' כריח שדה וכר שפרש"י חקל (שדה) תפוחים, ומחצוי חקלא. מאלמים אלומים בתוך השדה. בתורה ועבודה הבחי' אלם עור נתאלמה יותר, עד שגם כאלם א"א לדבר, אז ותנה קמה אלומתי וגם נצבה, מקודם כבר רציתי לחטות שכמי ולחיות חיי אלמות אבל כשמאלמים אלומים אז לא יכולתי כבר לסבול את האלמות ונתחוקתי לצעק יותר אל ד', ואז ותנה תסבינה אלומותיכם וכר' שגם אתם נתחוקתם על ידי, וזה צדיקים מבקשים לישב בשלוח בעוה"ז להתאים א"ע להגלות וצרות, אמר הקב"ה לא דיין להצדיקים מה שמתוקן להם לעתיד לבוא, באמת לא דיין מה שלעתיד יהיה טוב רק גם עתה יעוררו רחמים שמעתה יושיע ד' את ישראל.

Aish Kodesh

*R. Kalonymus
Kalman Shapira
(1889-1943)*

Piaseczna Rebbe

